

ШИЙДВЭРИЙН ТӨСЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулав.

Улаанбаатар хот
2018 он

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Швейцарын Хөгжлийн Агентлаг, Монгол дахь НҮБ-ын Хөгжлийн
Хөтөлбөр, УИХ-ын Тамгын газар хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол
улсын төлөөллийн байгууллагыг бэхжүүлэх нь” төсөл

ШИЙДВЭРИЙН ТӨСЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулсан сургалт

Хүрэх үр дүн: Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Хурлын төлөөлөгч нь ИТХ-иар хэлэлцэж байгаа шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийж үндэслэлтэй, хэрэгжихүйц шийдвэр гаргах мэдлэгтэй болно.

Хичээл зохион байгуулах төлөвлөгөө

№	Агуулга	Сургалтын арга	Цагийн хуваарилалт	Сургалтын хэрэглэгдэхүүн
1	Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага	Багшийн мэдээлэл	20 минут	Лекцийн слайд, компьютер, проектор
		Дасгал 1. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлагыг тодруулах дасгал	20 минут	Дасгалын аргачлал, дэлгэц цаас, үзэг, наадаг жижиг өнгийн цаас
2	Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт	Багшийн мэдээлэл	20 минут	Лекцийн слайд, компьютер, проектор
		Дасгал 2. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төслийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах дасгал	40 минут	Дасгалын аргачлал, жишээ, дэлгэц цаас, үзэг
3	Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь	Багшийн мэдээлэл	15 минут	Лекцийн слайд, компьютер, проектор
		Дасгал 3. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төслийг үнэлэх дасгал	20 минут	Дасгалын аргачлал, жишээ, дэлгэц цаас, үзэг
4	Шийдвэрийн төсөлд санал өгөх нь	Багшийн мэдээлэл	15 минут	Лекцийн слайд, компьютер, проектор
		Дасгал 4. Шийдвэрийн төсөлд санал өгөх дасгал	20 минут	Дасгалын аргачлал, жишээ, дэлгэц цаас, үзэг
5	Багшийн дүгнэлт		10 минут	
	Нийт		180 минут	

1.1. Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

Монгол улсын Үндсэн хуулинд “Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага нь нутгийн өөрөө удирдах ёсыг төрийн удирдлагатай хослуулах үндсэн дээр хэрэгжинэ” хэмээн заасан. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт тухайн нутаг дэвсгэрийн ИТХ юм.

Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ИТХ, хурлын тэргүүлэгчид, хурлын төлөөлөгч нь тухайн орон нутгийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг Үндсэн хуульд нийцүүлэн бие даан шийдвэрлэх эрх бүхий субъект билээ.

Тухайн орон нутгийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг шийдвэрлэх бодлого, шийдвэр гарган ажиллаж буйн хувьд ИТХ-иас гарч буй шийдвэрийн чанар чухал.

ИТХ-иас чанартай, хэрэгжих боломжтой, бодитой шийдвэр гаргахын тул ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх, санал боловсруулах мэдлэг чадвартай байх шаардлага тавигдаж байна.

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх, үндэслэлтэй санал боловсруулахын тулд хэлэлцэгдэж буй шийдвэрийн төслийн төрлөөс шалтгаалан тухайн шийдвэрийн төсөлд тавигдах ерөнхий болон тусгай шаардлагыг холбогдох эрх зүйн болон бусад баримт бичгээс олж тодорхойлох нь чухал.

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийхдээ дараах зүйлсэд анхаарал хандуулах шаардлагатай. Үүнд:

- Шийдвэрийн төслийн төрөл, үндсэн ойлголт
- Шийдвэрийн төсөлд тавигдах эрх зүйн болон боловсруулалтын ерөнхий шаардлага
- Шийдвэрийн төсөлд тавигдах эрх зүйн болон боловсруулалтын тусгай шаардлага
- Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын судалгаа, мэдээлэл
- Шийдвэрийн төслийг боловсруулах дараалал, түүний дагуу хийгдсэн ажлын талаарх мэдээлэл
- Шийдвэрийн төслийн бүтэц, агуулга
- Шийдвэрийн төсөлд хавсаргах баримт бичгийн бүрдэл зэрэг болно.

ИТХ нь хамтын шийдвэр гаргадаг субъект бөгөөд түүний эрх, үүргийг дараах хууль тогтоомжоор зохицуулж байна. Үүнд:

- Монгол улсын Үндсэн хууль
- Монгол улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль
- Захиргааны ерөнхий хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Бусад салбарын хуулиуд

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгаа, шинжилгээний хэлтсийн судалгааны тайланд “...олон тооны бодлогын баримт бичгийг батлан гаргаж зорилго зорилтуудыг дэвшүүлсэн ч бодлогын баримт бичиг хоорондын уялдаа холбоо муу, дэвшүүлсэн зорилтуудын тоо их, үндэслэл тооцоо муутай, хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийн эх үүсвэр болон хэрэгжүүлэх арга механизм тодорхойгүй явж ирснээс бодлогын зорилтуудын уялдаа холбоо алдагдаж хэрэгжүүлэх боломж хомсдохын хэрээр эдийн засгийн нөөц боломж, хүчийг сулруулах нөхцөл бүрдсэн гэж хэлж

болохоор байна.”¹ гэж өнгөрсөн хорь гаруй жилийн хугацаанд батласан бодлогын баримт бичгүүдийг дүгнэсэн байдаг.

Энэ сул талыг засахаар 2015 онд УИХ-иас Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хуулийг батлан, улмаар 2016 онд Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг тодорхойлж “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030”-ийг батлан гаргасан.

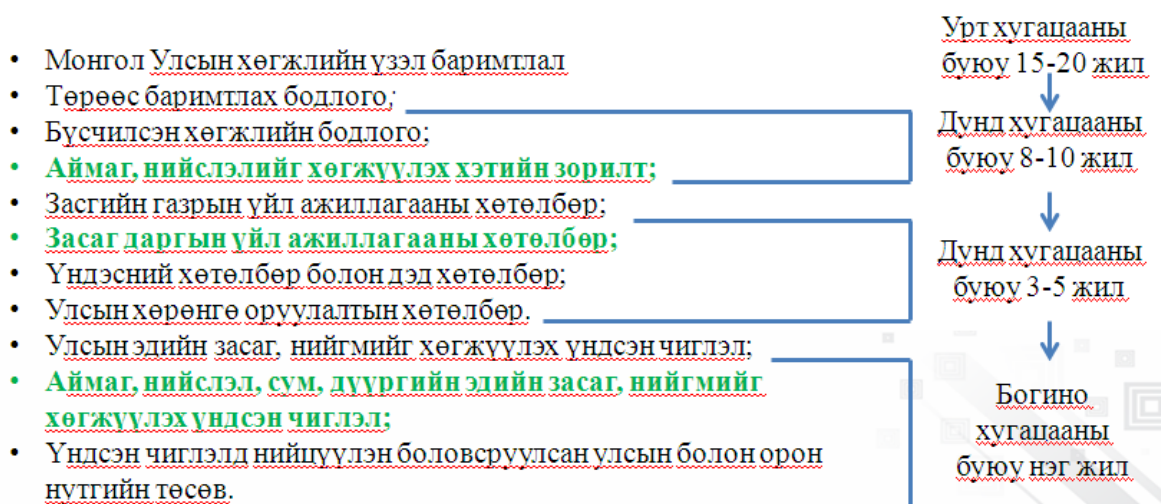
Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд зааснаар хөгжлийн бодлого төлөвлөлтөд баримтлах зарчмыг дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг. Үүнд:

- Үндэсний язгуур эрх ашигт нийцсэн байх;
- Нэгдмэл, цогц, харилцан уялдаатай байх;
- Төрийн бодлогын залгамж чанарыг хадгалсан байх;
- Судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн байх;
- Нөөц бололцоонд үндэслэсэн байх;
- Ил тод, нээлттэй байх;
- Олон нийтийн оролцоог хангасан байх.

Эдгээр зарчмууд нь ИТХ-иас гарч буй бодлого, шийдвэрт мөн хамааралтай юм.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хуулинд хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн урт, дунд, богино хугацааны баримт бичиг гэсэн гурван төрөлд ангилсан.

Зураг 1. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төрөл:

Дээрх бодлогын баримт бичгээс Аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт; Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр; Дэд хөтөлбөр; Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн

¹ Улсын Их Хуралд өргөн барьсан хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийн төслийн агуулгыг гадаадын зарим орны туршлага, эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан судалгаа. УБ., 2015, 3 дахь тал.

эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл нь Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагад илүүтэй хамааралтай баримт бичгүүд болно.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд зааснаар

- Аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт” гэж бүсчилсэн хөгжлийн бодлогод суурилсан, орон нутгийн онцлогийг харгалзан, байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангасан эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх зорилго, зорилтыг тодорхойлсон баримт бичгийг;
- “Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр” гэж бүсчилсэн хөгжлийн бодлого болон аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилтод суурилсан, орон нутгийн сонгуулиар олонх суудал авсан улс төрийн нам, улс төрийн намуудын эвслийн мөрийн хөтөлбөрийг тусгасан, орон нутгийн хөгжлийн дунд хугацааны зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон баримт бичгийг;
- “Дэд хөтөлбөр” гэж Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилгыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг тодорхойлсон баримт бичгийг;
- “Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл” гэж Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, дэд хөтөлбөрийн хүрээнд тухайн жилд дэвшүүлсэн зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлсон баримт бичгийг хэмээн тодорхойлсон.

Дээрх бодлогын баримт бичгийн тодорхойлолт, ойлголт нь тухайн баримт бичиг буюу шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлагыг нөгөө талаар илэрхийлж байгаа юм.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд зааснаар “Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр нь бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилттой уялдсан байх ба тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн дунд хугацааны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлогын чиглэл, түүнд хүрэх зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, төсөв, санхүүгийн эх үүсвэр, шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлсон байна”, “Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, дэд хөтөлбөрт үндэслэн тухайн жилд эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх чиглэлээр дэвшүүлсэн зорилт, арга хэмжээ, хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлт, хариуцах байгууллага, төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэрийг тодорхойлсон байна” хэмээн тодорхойлжээ.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг боловсруулах дарааллыг дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:

- Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах үндэслэл, тулгамдаж байгаа асуудал, бэрхшээлийн цар хүрээг тодорхойлох, холбогдох тоон болон чанарын мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх;
- Асуудлыг шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлж, гарах үр дүн, үр нөлөөг эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн загвар, төсөөлөлд үндэслэн бодлогын хувилбарыг боловсруулах;
- Бодлогын хувилбарыг шалгуурын дагуу үнэлж, оновчтой хувилбарыг сонгох;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийг оновчтой бодлогын хувилбарт үндэслэн зорилго, зорилт, хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлт, хэрэгжүүлэх арга зам, үе шат, түүнд шаардлагатай нөөцийг нарийвчлан төлөвлөж боловсруулах.

Энэхүү дараалал нь хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд заасан дэд хөтөлбөрийг боловсруулах ажилтай илүүтэй хамааралтай юм.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол улсын Засгийн газрын 2016 оны 249 дүгээр тогтоолоор “Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журам”-ыг баталсан.

Уг журамд зааснаар төсөл боловсруулах үйл ажиллагааг зохион байгуулах төлөвлөгөөтэй байх ба төсөл боловсруулах үйл ажиллагааг зохион байгуулах төлөвлөгөөнд дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаа болон хариуцан гүйцэтгэх, оролцох талын нэрийн хамт тусгахаар журамласан. Үүнд:

- Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийх;
- Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээнд үндэслэн хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилтыг тодорхойлох;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэх бодлогын хувилбаруудыг боловсруулах;
- Бодлогын хувилбаруудад нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийх;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийг боловсруулах;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийн талаар олон нийтийн дунд хэлэлцүүлэг зохион байгуулах.

“Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журам”-д зааснаар бодлогын баримт бичгийн төсөл боловсруулсан ажлын хэсэг нь хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төсөлд санал авахаар бодлогын баримт бичгийг хүргүүлэхдээ дараах мэдээллийг хавсаргасан байх шаардлага тавигдаж байна. Үүнд:

- Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийн зорилго, зорилтын уялдаа /1 дүгээр хавсралт/;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн хувилбар бүрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгийн хэмжээ, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн төсөөлөл тооцоо /2 дугаар хавсралт/
- Төслийг нийтээр хэлэлцүүлсэн хэлэлцүүлгийн явцад гарсан саналуудыг багцалсан товъёог /3 дугаар хавсралт/;
- Нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ, түүгээр бодлогын хувилбаруудыг харьцуулан үнэлсэн тухай товч мэдээлэл /4 дүгээр хавсралт/;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн шалгуур үзүүлэлт /5 дугаар хавсралт/;
- Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө /6 дугаар хавсралт/.

Дээр дурьдсан хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журамд заасан зохицуулалт нь бодлогын баримт бичиг тавигдах ерөнхий болон тусгай шаардлагуудыг илэрхийлж байгаа болно.

Эдгээр шаардлагууд нь ИТХ-иар хэлэлцэгдэх дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтад илүүтэй хамааралтай юм. Өөрөөр хэлбэл ИТХ-иар хэлэлцэгдэх дэд хөтөлбөр нь дээр дурьдсан ерөнхий болон тусгай шаардлага, бүтэц, агуулга, бүрдэл хэсэгтэйгээр боловсруулагдсан байх юм.

Дээр дурьдсан ойлголт, ерөнхий болон тусгай шаардлагуудыг багцлан авч үзвэл ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалт нь дараах бүтэц, агуулга, бүрдэл хэсэг, боловсруулалтын ажилбарууд хийгдсэн байх шаардлагатай болж байна. Үүнд:

- Тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлсон байдал;
  - Асуудлын цар хүрээг тодорхойлсон байдал;
  - Шийдвэрийн төсөл боловсруулах үндэслэл тодорхойлсон байдал;
  - Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийсэн байдал;
- Асуудлыг шийдвэрлэх арга зам, хувилбар боловсруулсан байдал;
  - Хувилбарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулсан байдал;
  - Бодлогын хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээг хийсэн байдал;
- Шийдвэрийн зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнг тодорхойлсон байдал;
  - Суурь болон зорилтот түвшин, он тодорхойлсон байдал;
  - Зорилго, зорилтын уялдааг хангасан байдал;

- Хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан байдал;
- Төслийг хэрэгжүүлэх хүний нөөц, чадавхийг тооцсон байдал;
- Төсөв, санхүүгийн тооцоо, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлсон байдал;
- Үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан байдал;
- Хариуцах эзэн, байгууллагыг тодорхойлсон байдал
- Зорилго, зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, үе шатыг тодорхойлсон байдал;
- Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал;
- Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө боловсруулсан байдал;

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийхдээ дээр дурьдсан шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын ажилбаруудын хүрээн дэх ерөнхий болон тусгай шаардлагуудаар боловсруулалтын чанарыг үнэлэх юм.

Дасгал 1. Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлагыг тодруулах дасгал

Үргэлжлэх хугацаа: 20 минут

Аргачлал: Багш Төлөөлөгч та ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарт дүн шинжилгээ хийж уг шийдвэрийн төсөлд санал өгөх, шийдвэрийн төслийг дэмжих эсэх шийдвэр гаргахдаа ямар үзүүлэлтүүдийг ашигладаг вэ? гэсэн асуултыг тавьж хамгийн чухал гэсэн 2-3 үзүүлэлтийг сонгон, түүнийгээ үг эсвэл холбоо үгээр товч, тодорхой бичиж самбарт наахыг хүснэ. Оролцогч бүрт наадаг цаас тарааж өгсөн байх ба нэг цаасан дээр нэг санаа тэмдэглэхийг сануулна.

Бүх оролцогчид өөрсдийн санаа бодлоо илэрхийлсэний дараагаар багш оролцогчдын бичсэн санааг оюуны довтолгооны аргаар нэгтгэн бүлэглэж, ангилан байршуулна.

Самбарт бичигдсэн санааг хичээлийн хүрээнд ярилцах онолын мэдээлэлтэй холбон тайлбарлаж, эвлүүлгийн аргаар шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага, шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг хэмжихдээ харгалзаж үздэг үзүүлэлтүүдийг нь нэгтгэн нэгдсэн ойлголт, мэдлэг бүтээнэ.

Багшид өгөх зөвлөмж:

Ойлголтуудыг нэгтгэн бүлэглэхэд цаг хугацаа орох учраас туслах ажилтан авч ажиллуулна.

Хариултуудыг бүлэглэхдээ дараах хэсгүүдэд хуваах боломжтой

эсэхийг анхаарна. Үүнд:

- Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал
- Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан байдал
- Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ байдал
- Боловсруулалтад оролцогч талуудыг оролцоог хангаж ажилласан байдал
- Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг байдал
- Эрх зүйн үндэсийг тодорхойлсон байдал
- Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломж тодорх байдал
- Нийгэм, соёлын боломжийг тодорхойлсон байдал
- Хэрэгжүүлэх чадавхийг тодорхойлсон байдал
- Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал
- Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан байдал
- Саналын үр дүнг сэдвийн үндсэн ойлголт өгөхдөө ашиглана.

1.2. Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд тавигдах ерөнхий болон тусгай шаардлагуудыг гаргасны үндсэн дээр шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийж шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэнэ.

Шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийхдээ эхлээд шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх хүрээ, үзүүлэлтээ тодорхойлох нь чухал.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журамд зааснаар ИТХ-аас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалт нь дараах хүрээг хамрахаар байна. Үүнд:

- Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон уу?
- Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан уу?
- Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн үү?
- Боловсруулалтад оролцогч талуудын оролцоог хангаж ажилласан уу?
- Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан уу?
- Эрх зүйн үндэстэй юу?
- Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломжтой юу?
- Нийгэм, соёлын боломж бүрдсэн/бүрдүүлсэн үү?
- Хэрэгжүүлэх чадавхи бүрдсэн/бүрдүүлсэн үү?

- Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан уу?
- Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан уу?

Шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийхийн тулд дараагийн хийгдэх ажилбар нь шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах явдал юм.

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт гэдэг нь аливаа бодлого, хөтөлбөр, төслийн боловсруулалтын чанарыг тодорхойлох хэмжүүр юм. Өөрөөр хэлбэл шийдвэрийн төсөл хэр чанартай боловсруулагдсан бэ гэдгийг хэмжих үзүүлэлт юм.

Аливаа шалгуур үзүүлэлтэд тавигдах ерөнхий шаардлагыг судлаачид дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг. Үүнд:

- ☐ Шууд /Шалгуур үзүүлэлт нь хэмжих гэж буй үр дүнг аль болох шууд хэмжихүйц байх ёстой. Шууд хэмжих боломжгүй бол 1-2 орлох шалгуур үзүүлэлтийг хэрэглэх/
- ☐ Энгийн /хэмжиж буй зүйлийн талаар аливаа хоёрдмол санаа байхгүй байх/
- ☐ Хангалттай /Тухайн хэмжих гэж буй үр дүнг бүрэн хэмжих боломжтой тооны шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах/
- ☐ Тоогоор илэрхийлэгдэх /Шалгуур үзүүлэлт нь тоон шалгуур үзүүлэлт байх. Тоогоор илэрхийлэх боломжгүй тохиолдолд тоо руу хөрвүүлэх боломжийг эрэлхийлэх. Боломжгүй тохиолдолд чанарын шалгуур үзүүлэлт боловсруулах /
- ☐ Ангилгдах - БОЛОМЖТОЙ БОЛ АНГИЛСАН БАЙХ /Олон шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан тохиолдолд ангилгах. Ангилсан тоо баримт, мэдээлэл нь тухайн бүлгийг хамрах, ингэснээр үр дүн гарах эсэхийг тооцоолоход хэрэгтэй/
- ☐ Бодитой байх /Тоо баримт мэдээллийг цаг хугацаанд нь, боломжийн үнээр олж авах нь чухал/.
- ☐ Найдвартай /шийдвэр гаргагчдад энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр хангалттай, чанартай тоо баримт мэдээллийг өгөх боломж байна уу гэдгийг анхаарна./

Аливаа шийдвэрийн төслийг хэмжих тогтсон хэмжүүр байхгүй. Иймд шийдвэрийн төслийн төрөл болон түүнд тавигдах ерөнхий болон тусгай шаардлага дээр тулгуурлан шийдвэрийн төслийн үнэлэх эрх бүхий субъект өөрөө боловсруулах шаардлага тулгардаг.

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих үзүүлэлтийг гаргасны дараагаар хэмжих үзүүлэлтийг хэмжих нэгж буюу шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулна.

Нийгмийн үзэгдэл, үйл явцыг шууд хэмжих тогтсон хэмжүүр боловсруулах нь бодит байдал дээр боломжгүй, хязгаарлагдмал байдаг. Иймд нийгмийн шинжлэх ухаанд орлох шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулдаг.

Судалгаанд өргөн хэрэглэгддэг тодорхой зүйлийг хэмжих хамгийн хялбар тоон систем нь шкал юм. Шкал гэдэг нь чанарыг тоогоор илэрхийлэх зорилго бүхий, тухайн объект, субъект, төлөв байдлын тоон хэмжигдэхүүн юм. Шкал нь ихэвчлэн нэг хэмжигдэхүүнтэй байдаг бөгөөд зөвхөн тухайн шинж чанар юмс үзэгдэлд хэр зэрэг илэрч байгааг хэмжих зориулалттай байдаг ба шкалыг ихэвчлэн үзүүлэлтийн утга буюу онооны нийлбэрийг гаргах замаар бий болгодог бөгөөд ойлгоход хялбар дөхөм байдаг.

Судалгаанд өргөн хэрэглэгддэг тоон шкал нь Лайкертийн шкал юм. Лайкертийн шкал нь аливаа зүйлийг өөр хооронд нь харьцуулахгүйгээр тусгаарлан дүгнэдэг арга /техник/ бөгөөд тодорхой нэг байдлыг илэрхийлдэг. Лайкертийн шкалаар ихэвчлэн 5 түвшинд үнэлдэг ч зарим тохиолдолд 5-9 хүртэл түвшинд ангилдаг тохиолдол байдаг.

Зураг 2. Лайкертийн шкал

Лайкертийн шкалыг ашиглан тухайн үзүүлэлтийг хэмжихдээ хэмжих түвшин болон хувийг тооцож нийлбэр болон дундаж утгыг гаргах замаар ажиллана.

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг хэмжихдээ шийдвэрийн төслийн төрөл, өгөгдсөн хугацаа, хөрөнгө нөөц зэргээс шалтгаалан ерөнхий болон нарийвчилсан байдлаар хийж болно.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журамд зааснаар ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийг ерөнхий байдлаар хийнэ гэж төлөвлөсөн тохиолдолд дараах хэмжих үзүүлэлт, хэмжих түвшинг тодорхойлж шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийж болох юм. Үүнд:

Хүснэгт 1. ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал	1-5	а%
2.	Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан байдал	1-5	б%

3.	Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	в%
4.	Боловсруулалтад оролцогч талуудыг оролцоог хангаж ажилласан байдал	1-5	г%
5.	Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан байдал	1-5	д%
6.	Эрх зүйн үндэсийг тодорхойлсон байдал	1-5	е%
7.	Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломж	1-5	ё%
8.	Нийгэм, соёлын боломж	1-5	ж%
9.	Хэрэгжүүлэх чадавхи	1-5	з%
10.	Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал	1-5	л%
11.	Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан байдал	1-5	м%
НИЙТ		55	100%

Үнэлгээний түвшинг гаргахдаа 1-5 хүртэл оноогоор дүгнэх ба 1 нь боловсруулалтын чанар маш муу, 5 нь боловсруулалтын түвшинг маш сайн байгааг илэрхийлнэ. Хувийг тооцож гаргахдаа хэмжих үзүүлэлтийн тухайн шийдвэрийн төслийн чанарт үзүүлэх нөлөөллийн хэмжээнээс хамааруулан ялгаатай байдлаар хувилж болох ба эсвэл хувь тэнцүүлэх байдлаар 100 хувьдаа хувааж гаргаж болно. Ялгаатай байдлаар хувийг гаргах тохиолдолд боловсруулалт хийхэд нилээд хугацаа орно гэдгийг тооцох шаардлагатай. Тухайн үзүүлэлтийн эзлэх хувийг шийдвэрийн төслийн чанарт үзүүлэх нөлөөллийн хэмжээнээс хамааруулан ялгаатай байдлаар хувилах нь үнэлгээг илүү бодитой гаргах үндэс болно.

Хэмжих үзүүлэлтүүдийн нийлбэр хувийг гаргасны дараагаар хэдэн хувь байвал шийдвэрийн төслийн боловсруулалт чанартай, чанаргүй гэж дүгнэх вэ? гэдэг асуудал гарч ирдэг. Иймд шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг хангалттай сайн, хангалттай, сайжруулах шаардлагатай, хангалтгүй, хэмжих боломжгүй гэх мэтээр үнэлгээний түвшинд хувааж, үнэлгээний түвшин тус бүр дэх хувийг гаргах шаардлагатай. Хэдэн хувь байвал хангалттай сайн гэж үзэх вэ? гэдэг дээр журамласан зохицуулалт одоогоор байхгүй байна. Гэхдээ төлөөлөгч тус бүрийн үнэлгээний түвшин, хувь ижил байх нь шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг бодитой үнэлэх боломжийг бий болгоно гэдгийг анхаарах хэрэгтэй юм.

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг хэмжихдээ шийдвэрийн төслийг үнэлэх үзүүлэлт тус бүрээр нарийвчилсан байдлаар гаргах тохиолдолд шийдвэрийн төслийн чанарыг хэмжих үзүүлэлт тус бүрийг цааш задлан дэд хэмжих үзүүлэлтүүдийг гаргах байдлаар хийнэ. Энэ тохиолдолд дэд хэмжих үзүүлэлт тус бүрийн нийлбэрээр ерөнхий хэмжих үзүүлэлтийн тоо, хувийг гаргаж улмаар шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарын нийлбэр тоо, хувийг гаргах байдлаар ажиллах юм. Энэ нь ихээхэн цаг хугацаа шаардах ажил боловч шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг илүү бодитой үнэлэх боломжийг бий болгоно.

Тухайлбал, ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн бодлогын зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарыг

хэмжих дэд шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулан үнэлгээг нарийвчилсан байдлаар хийх тохиолдолд доорх ажилбарыг хийж болох юм.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журамд зааснаар хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төрөл тус бүрдэх зорилго, зорилт нь хоорондоо нэгдмэл, цогц, залгамж чанартай, харилцан уялдаатай байхаас гадна тухай бодлогын баримт бичиг нь нөөц бололцоо, судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн тодорхой, хэмжигдэхүйц, хүрч болохуйц, бодитой, хугацааны хязгаартай байх шаардлага тавигдаж байна.

Иймд шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарыг хэмжихийн тулд

1. Шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилт ба бусад бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилт нь хоорондоо хэр нэгдмэл, цогц, залгамж чанартай, харилцан уялдаатай байгааг хэмжих
2. Шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилт нь нөөц бололцоо, судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн тодорхой, хэмжигдэхүйц, хүрч болохуйц, бодитой, хугацааны хязгаартай байх шаардлагыг хэр хангасан эсэхэд дүн шинжилгээ хийх шаардлага тулгарч байна.

Шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилт ба бусад бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилт нь хоорондоо хэр нэгдмэл, цогц, залгамж чанартай, харилцан уялдаатай байгааг хэмжихийн тулд

- ❖ Бодлогын баримт бичгийн төрөл хоорондын уялдаа /босоо/
- ❖ Бодлогын баримт бичгийн төрөл доторхи уялдаа /хэвтээ/
- ❖ Бодлогын баримт бичгийн доторхи уялдааг /дотоод/ хэр хангасан байдлыг үнэлнэ.

Үнэлгээг Лайкертийн шкалаар үнэлэх тохиолдолд хэмжих үзүүлэлт, үнэлгээний түвшинг дараах байдлаар гаргаж болно. Үүнд:

Хүснэгт 2. ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилт боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт /уялдаа/

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Бодлогын зорилго, зорилт нь дээд түвшний /урт болон дунд хугацааны/ бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал	1-5	а%
2.	Бодлогын зорилго, зорилт нь ижил түвшний бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал	1-5	б%
3.	Бодлогын зорилго, зорилт нь хоорондоо нийцсэн /уялдсан/байдал	1-5	в%
НИЙТ		15	100%

Шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилт нь нөөц бололцоо, судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн тодорхой, хэмжигдэхүйц, хүрч болохуйц, бодитой, хугацааны хязгаартай байх шаардлагыг хэр хангасан эсэхийг хэмжихийн тулд

- ❖ Зорилго, зорилт нь тодорхой байх
- ❖ Зорилго, зорилт нь хэмжигдэхүйц байх
- ❖ Зорилго, зорилт нь хүрч болохуйц байх
- ❖ Зорилго, зорилт нь бодитой байх
- ❖ Зорилго, зорилт нь цаг хугацаатай байх шаардлагыг хэр хангасан байдлыг үнэлнэ.

Зураг 3. Шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилтод тавигдах шаардлага

Үнэлгээг Лайкертийн шкалаар үнэлэх тохиолдолд хэмжих үзүүлэлт, үнэлгээний түвшинг дараах байдлаар гаргаж болно. Үүнд:

Хүснэгт 3. ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилт боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

№	Хэмжих үзүүлэлт		Үнэлгээний түвшин	
			Оноо	Хувь
1.	Тодорхой	Зорилгын томъёолол ойлгомжтой /нэгдмэл, хоёрдмол утгагүй / эсэх	1-5	а%
2.	Хэмжигдэхүйц	Зорилго, зорилтондоо хүрсэн эсэхийг хэмжих боломжтой эсэх	1-5	б%
3.	Хүрч болохуйц	Зорилго, зорилтонд хүрэх арга зам нь тодорхой, хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх	1-5	в%
4.	Бодитой	Нөөц, чадавхитай уялдсан эсэх	1-5	г%
5.	Цаг хугацаатай	- Хугацааны хязгаар тогтоосон эсэх - Хугацаа нь үр дүнг бий болгоход хангалттай эсэх	1-5	д%
НИЙТ			25	100%

Дасгал 2. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах дасгал

Үргэлжлэх хугацаа: 40 минут

Аргачлал: Багш оролцогчдыг ойролцоо тооны

гишүүнтэй 4 бүлэгт хуваах ба бүлэг бүр дараах даалгаврыг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

- 1-р бүлэг. Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.
- 2-р бүлэг. Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.
- 3-р бүлэг. Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.
- 4-р бүлэг. Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.

Бүлгийн ажлын үр дүнг нэг гишүүн танилцуулах ба танилцуулгын хүрээнд асуулт тавьж, харилцан ярилцах, санал, туршлага солилцох боломжтой байна.

Багшид өгөх зөвлөмж:

Багш шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах дасгал ажлын удирдамжийг бүлэг тус бүрт өгч заавар өгнө. /удирдамжийг хавсаргав/

Бүлгүүд өгөгдсөн даалгавар дээр 15 минут ажиллана. Бүлгийн нэг гишүүн тухайн бүлгийн хийсэн ажлыг 3 минутанд багтаан танилцуулна. Багш бүлгийн танилцуулгыг дүгнэх тэмдэглэл хөтлөнө.

Багш бүлгийн танилцуулгыг дүгнэсэн тэмдэглэл болон урьдчилан боловсруулсан шийдвэрийн төслийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн танилцуулгад тулгуурлан бүлэг тус бүрт зөвлөмж өгнө.

Зөвлөмж өгөхдөө өгөгдсөн даалгавар тус бүр дээр дараах хүснэгтийг /шийдвэрийн төслийн үнэлэх шалгуур үзүүлэлт/ ашиглана. Үүнд:

Хүснэгт 4. 1-р бүлэг: Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Асуудлын шалтгааныг тодорхойлсон байдал	1-5	а%
2.	Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал	1-5	б%
3.	Асуудлаас үүсэх үр дагаврыг тодорхойлсон байдал	1-5	в%
4.	Асуудлын цар хүрээг тодорхойлсон байдал;	1-5	г%
5.	Шийдвэрийн төсөл боловсруулах үндэслэл тодорхойлсон байдал;	1-5	д%
6.	Асуудлыг тодорхойлохдоо судалгаа, шинжилгээ, баримт нотолгоонд тулгуурласан байдал	1-5	е%
НИЙТ		30	100%

Хүснэгт 5. 2-р бүлэг: Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн

урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Эдийн засгийн хөгжил болон захиргааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	а%
2.	Нийгмийн хөгжилд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	б%
3.	Дагаж мөрдөж байгаа хууль тогтоомж болон эрх зүйн тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	в%
4.	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа байгууллагын (институцийн) тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	г%
5.	Байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	д%
НИЙТ		25	100%

Хүснэгт 6. 3-р бүлэг: Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Суурь түвшинг тодорхойлсон эсэх	1-5	а%
2.	Зорилтот түвшинг тодорхойлсон эсэх	1-5	б%
3.	Хэмжих нэгжийг тодорхойлсон эсэх	1-5	в%
4.	Боловсруулсан шалгуур үзүүлэлт нь найдвартай эсэх	1-5	г%
5.	Хангалттай хэмжээний шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан эсэх	1-5	д%
6.	Боловсруулсан шалгуур үзүүлэлт нь үр дүнг шууд хэмжих боломжтой эсэх	1-5	е%
НИЙТ		30	100%

Хүснэгт 7. 4-р бүлэг: Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Зорилго, зорилт, үйл ажиллагааг нарийвчлан тодорхойлсон байдал	1-5	а%
2.	Үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан байдал;	1-5	б%
3.	Хэрэгжүүлэх байгууллага, оролцогч талуудыг тодорхойлсон байдал	1-5	в%
4.	Хэрэгжүүлэх хугацааг тодорхойлсон байдал	1-5	г%
5.	Төсөв, санхүүгийн тооцоо, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлсон байдал;	1-5	д%
6.	Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө боловсруулсан байдал;	1-5	е%
НИЙТ		30	100%

1.3. Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд тавигдах ерөнхий болон тусгай шаардлагуудыг гаргаж, шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх хүрээ, хэмжих үзүүлэлт, хэмжих нэгж буюу үнэлгээний түвшинг тодорхойлсны

дараагаар боловсруулсан хэмжих үзүүлэлт, хэмжих нэгжийнхээ дагуу шийдвэрийн төслийг үнэлнэ.

Шийдвэрийн төслийн чанарыг бодитой үнэлэхэд хамгийн чухал нь хэмжих үзүүлэлтийг сайн боловсруулах ажилбар юм. Шийдвэрийн төслийг үнэлэх ажилбар нь техникийн шинжтэй ажил юм.

Шийдвэрийн төслийн үнэлэхэд субъектив үнэлгээ орох магадлал өндөр бөгөөд үүнийг бүрэн хаах боломж хязгаарлагдмал байдаг. Гэхдээ хэмжих үзүүлэлт, үнэлгээний түвшинг хэрхэн тооцох вэ? гэдгийг сайн боловсруулсан, тодорхой гаргасан тохиолдолд үнэлгээний субъектээс хамаарах хамаарлыг тэр хэмжээгээр бууруулж өгдөг.

Шийдвэрийн төслийг үнэлэхдээ дараах үе шаттай ажилбаруудыг хийнэ. Үүнд:

- Урьдчилан боловсруулсан асуулт, шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр оноо тавих, хувийг гаргах
- Өгсөн үнэлгээний утгыг хооронд нь нэмж дундаж утга, хувийг гаргах
- Дундаж утганд тулгуурлан шийдвэрийн төслийг дэмжих эсэх шийдвэрийг гаргах
- Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарын үнэлгээнд тулгуурлан анхаарах асуудлуудын жагсаалт гаргах
- Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг сайжруулах санал боловсруулахад шаардагдах нотолгоо, үндэслэлээ нарийвчлан тодорхойлох

ИТХ-ын төлөөлөгчийн хурлаар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд өгсөн үнэлгээний хамгийн бага оноотой үзүүлэлтүүд нь тухайн шийдвэрийн төслийг цаашид сайжруулахад анхаарах чиглэл болох ба шийдвэрийн төсөлд төлөөлөгчийн зүгээс өгөх саналын ерөнхий хүрээг илэрхийлнэ.

Шийдвэрийн төсөлд төлөөлөгчийн зүгээс өгөх санал нь тодорхой үндэслэл, нотолгоотой байх шаардлагатай бөгөөд шийдвэрийн төслийг үнэлэх ажилбарыг хийх явцдаа тэрхүү үндэслэл, нотолгоогоо гаргаж авдаг. Иймд төлөөлөгч шийдвэрийн төслийг үнэлэх үзүүлэлт тус бүрт оноо тавихдаа ямар үндэслэлээр тэр оноог өгсөн бэ? гэдэг үндэслэлээ бичиж, тэмдэглэсэн байх нь чухал.

Мөн төлөөлөгч нь шийдвэрийн төслийг үнэлэхэд тодорхой хэмжээний цаг хугацаа шаардлагатай гэдгийг урьдчилан тооцож үнэлгийг хэлэлцүүлэг хийгдэхээс өмнө хийж, бэлтгэсэн байх нь чухал. Хуралдааны явцад шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь үнэлгээг бодитой гаргахад сөрөг нөлөөтэй буюу шалгуур үзүүлэлт боловсруулах, түүний дагуу үнэлгээ хийх, санал дүгнэлт боловсруулах боломжгүй гэдгийг анхаарах хэрэгтэй. Иймд шийдвэрийн төсөлд бодитой дүн шинжилгээ хийх, санал боловсруулахын тулд хуралдааны өмнөх бэлтгэл ажлаас шууд хамаарна.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журамд зааснаар ИТХ-аас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтын чанарт ерөнхий байдлаар үнэлгээ өгч буй тохиолдолд өмнөх хэсэгт боловсруулсан хэмжих үзүүлэлт, үнэлгээний түвшин бүхий ажлын хүснэгтийг ашиглаж үнэлгээг хийнэ. Үүнд:

Хүснэгт 8. ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтын чанарт өгөх ерөнхий үнэлгээ

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал	4	80%
2.	Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан байдал	2	40%
3.	Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	5	100%
4.	Боловсруулалтад оролцогч талуудыг оролцоог хангаж ажилласан байдал	3	60%
5.	Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан байдал	4	80%
6.	Эрх зүйн үндэсийг тодорхойлсон байдал	5	100%
7.	Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломж	2	40%
8.	Нийгэм, соёлын боломж	3	60%
9.	Хэрэгжүүлэх чадавхи	3	60%
10.	Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал	4	80%
11.	Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан байдал	4	80%
НИЙТ		39	71%

Өгөгдсөн жишээн дээр тухайн төлөөлөгч нь дэд хөтөлбөрийн боловсруулалтын чанарыг нийт 55 оноогоор дүгнэхээс 39 оноо өгсөн ба боловсруулалтын чанарыг 71 хувиар үнэлснийг харуулж байна. Тухайн төлөөлөгчийн хийсэн дүн шинжилгээгээр дэд хөтөлбөрийн “Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан байдал”, “Дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх эдийн засгийн/төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломж”-ыг тодорхойлсон байдал нь хангалтгүй байгааг харуулж байна.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журамд зааснаар ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарт үнэлгээ өгч буй тохиолдолд өмнөх хэсэгт боловсруулсан хэмжих үзүүлэлт, үнэлгээний түвшин бүхий ажлын хүснэгтийг ашиглаж үнэлгээг хийнэ.

Үнэлгээ хийхдээ шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилт ба бусад бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилт нь хоорондоо хэр нэгдмэл, цогц, залгамж чанартай, харилцан уялдаатай байх болон шийдвэрийн төслийн зорилго, зорилт нь нөөц бололцоо, судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн тодорхой, хэмжигдэхүйц, хүрч болохуйц, бодитой,

хугацааны хязгаартай байх шаардлагыг хэр хангасан эсэх гэсэн 2 дэд хэсгийн нийлбэрийг гаргах замаар хийнэ. Үүнд:

Хүснэгт 9. ИТХ-иас батлан гаргах дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарт өгөх үнэлгээ

№	Хэмжих үзүүлэлт		Үнэлгээний түвшин	
			Оноо	Хувь
Нэг. Дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилт болон бусад бодлогын баримт бичигтэй уялдах уялдаа				
1.	Бодлогын зорилго, зорилт нь дээд түвшний /урт болон дунд хугацааны/ бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал		3	60%
2.	Бодлогын зорилго, зорилт нь ижил түвшний бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал		2	40%
3.	Бодлогын зорилго, зорилт нь хоорондоо нийцсэн /уялдсан/байдал		4	80%
Хоёр. Дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилт боловсруулалтын чанар				
1.	Тодорхой	Зорилгын томъёолол ойлгомжтой /нэгдмэл, хоёрдмол утгагүй / эсэх	4	80%
2.	Хэмжигдэхүйц	Зорилго, зорилтондоо хүрсэн эсэхийг хэмжих боломжтой эсэх	4	80%
3.	Хүрч болохуйц	Зорилго, зорилтонд хүрэх арга зам нь тодорхой, хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх	3	60%
4.	Бодитой	Нөөц, чадавхитай уялдсан эсэх	2	40%
5.	Цаг хугацаатай	- Хугацааны хязгаар тогтоосон эсэх - Хугацаа нь үр дүнг бий болгоход хангалттай эсэх	3	60%
НИЙТ			25	62,5%

Өгөгдсөн жишээн дээр тухайн төлөөлөгч нь дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарыг 2 дэд хэсгийн нийлбэр нийт 40 оноогоор дүгнэхээс 25 оноо өгсөн ба боловсруулалтын чанарыг 62,5 хувиар үнэлснийг харуулж байна. Тухайн төлөөлөгчийн хийсэн дүн шинжилгээгээр дэд хөтөлбөрийн “Бодлогын зорилго, зорилт нь ижил түвшний бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал”, “Дэд хөтөлбөрийн зорилго, зорилт нь нөөц, чадавхитай уялдсан эсэх”-ийг тодорхойлсон байдал нь хангалтгүй байгааг харуулж байна.

Дасгал 3. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төслийг үнэлэх дасгал

Үргэлжлэх хугацаа: 20 минут

Аргачлал: Багш оролцогчдыг ойролцоо тооны гишүүнтэй 4 бүлэгт хуваах ба бүлэг бүр дараах даалгаврыг

гүйцэтгэнэ. Үүнд:

- 1-р бүлэг. Дасгал 2-т боловсруулсан “Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлж, үндэслэлээ тайлбарлана.
- 2-р бүлэг. Дасгал 2-т боловсруулсан “Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлж, үндэслэлээ тайлбарлана.
- 3-р бүлэг. Дасгал 2-т боловсруулсан “Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлж, үндэслэлээ тайлбарлана.
- 4-р бүлэг. Дасгал 2-т боловсруулсан “Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлж, үндэслэлээ тайлбарлана.

Бүлгийн ажлын үр дүнг нэг гишүүн танилцуулах ба танилцуулгын хүрээнд асуулт тавьж, харилцан ярилцах, санал, туршлага солилцох боломжтой байна.

Багшид өгөх зөвлөмж:

Багш шийдвэрийн төслийг үнэлэх дасгал ажлын удирдамжийг бүлэг тус бүрт өгч заавар өгнө.

Бүлгүүд өгөгдсөн даалгавар дээр 5 минут ажиллана. Бүлгийн нэг гишүүн тухайн бүлгийн хийсэн ажлыг 2 минутанд багтаан танилцуулна. Багш бүлгийн танилцуулгыг дүгнэх тэмдэглэл хөтлөнө.

Багш бүлгийн танилцуулгыг дүгнэсэн тэмдэглэл болон урьдчилан боловсруулсан шийдвэрийн төслийг үнэлсэн танилцуулгад тулгуурлан бүлэг тус бүрт зөвлөмж өгнө.

Зөвлөмж өгөхдөө өгөгдсөн даалгавар тус бүр дээр дараах хүснэгтийг /шийдвэрийн төслийг үнэлэх/ ашиглана. Үүнд:

Хүснэгт 10. 1-р бүлэг: “Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төсөлд өгсөн үнэлгээ

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Асуудлын шалтгааныг тодорхойлсон байдал	4	80%
2.	Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал	4	80%
3.	Асуудлаас үүсэх үр дагаварыг тодорхойлсон байдал	3	60%
4.	Асуудлын цар хүрээг тодорхойлсон байдал;	5	100%
5.	Шийдвэрийн төсөл боловсруулах үндэслэл тодорхойлсон байдал;	4	80%
6.	Асуудлыг тодорхойлохдоо судалгаа, шинжилгээ, баримт нотолгоонд тулгуурласан байдал	3	60%
НИЙТ		23	76,7%

Хүснэгт 11. 2-р бүлэг: “Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн

шийдвэрийн төсөлд өгсөн үнэлгээ			
№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Эдийн засгийн хөгжил болон захиргааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	3	60%
2.	Нийгмийн хөгжилд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	2	40%
3.	Дагаж мөрдөж байгаа хууль тогтоомж болон эрх зүйн тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	4	80%
4.	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа байгууллагын (институцийн) тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	4	80%
5.	Байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	3	60%
НИЙТ		16	64%

Хүснэгт 12. 3-р бүлэг: “Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төсөлд өгсөн үнэлгээ

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Суурь түвшинг тодорхойлсон эсэх	4	80%
2.	Зорилтот түвшинг тодорхойлсон эсэх	5	100%
3.	Хэмжих нэгжийг тодорхойлсон эсэх	3	60%
4.	Боловсруулсан шалгуур үзүүлэлт нь найдвартай эсэх	3	60%
5.	Хангалттай хэмжээний шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан эсэх	3	60%
6.	Боловсруулсан шалгуур үзүүлэлт нь үр дүнг шууд хэмжих боломжтой эсэх	2	40%
НИЙТ		20	66,7%

Хүснэгт 13. 4-р бүлэг: “Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төсөлд өгсөн үнэлгээ

№	Хэмжих үзүүлэлт	Үнэлгээний түвшин	
		Оноо	Хувь
1.	Зорилго, зорилт, үйл ажиллагааг нарийвчлан тодорхойлсон байдал	4	80%
2.	Үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан байдал;	3	60%
3.	Хэрэгжүүлэх байгууллага, оролцогч талуудыг тодорхойлсон байдал	5	100%
4.	Хэрэгжүүлэх хугацааг тодорхойлсон байдал	3	60%
5.	Төсөв, санхүүгийн тооцоо, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлсон байдал;	2	40%
6.	Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө боловсруулсан байдал;	4	80%
НИЙТ		21	70%

1.4. Шийдвэрийн төсөлд санал өгөх нь

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийж үнэлгээ өгсний дараагаар шийдвэрийн төсөлд өгөх санал боловсруулна.

Шийдвэрийн төсөлд өгөх саналыг дараах үндсэн гурван хэсэгт хувааж болно. Үүнд:

- Шийдвэрийг буцаах санал
- Зохих засвар өөрчлөлт оруулах санал
- Шийдвэрийг дэмжих санал

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төслийг буцаах, дэмжих, зохих засвар өөрчлөлт оруулах эсэх талаар санал боловсруулахдаа шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарт өгсөн үнэлгээ болон үнэлгээний хүрээнд боловсруулсан шийдвэрийн төслийг чанарыг сайжруулахад анхаарах асуудлуудын жагсаалт буюу анхаарах хэмжих үзүүлэлтэд тулгуурлана.

Шийдвэрийн төсөлд санал өгөхөд гол анхаарах зүйлс нь

- ❖ Санал боловсруулахад шаардлага нэмэлт мэдээллийг цуглуулах
- ❖ Саналаа урьчилан боловсруулсан байх
- ❖ Санал давхцсан тохиолдолд өмнөх санал гаргасан төлөөлөгчтэй санал нийлж байгаа илэрхийлээд, нэмэлт тодотгол хийх
- ❖ Саналаа хуралдаанд танилцуулах цаг хугацааг оновчтой тооцох
- ❖ Саналаа товч, тодорхой болгон хураангуйлах
- ❖ Саналын үндэслэлийг тодорхой гаргах
- ❖ Саналаа баримт нотолгоонд тулгуурлан гаргах зэрэг болно.

ИТХ-ын төлөөлөгчийн ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд өгөх санал нь тодорхой, бодитой үндэслэл, нотолгоотой байх шаардлагатай.

ИТХ-ын төлөөлөгчийн ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд өгөх саналын үндэслэл, нотолгоо гэдэг нь тулгамдсан асуудалд холбогдол бүхий хүмүүсийн одоогийн санаа бодолд нөлөөлж чадах мэдээлэл юм.

Тулгамдсан асуудалд холбогдол бүхий хүмүүс гэдэг нь шийдвэрийн төслийг боловсруулсан субъект болон хуралдаанд оролцож буй ИТХ-ын төлөөлөгчдийг ойлгоно.

Дасгал 4. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төсөлд санал өгөх дасгал

Үргэлжлэх хугацаа: 20 минут

Аргачлал: Багш оролцогчдыг ойролцоо тооны гишүүнтэй 4 бүлэгт хуваах ба бүлэг бүр дараах даалгаврыг

гүйцэтгэнэ. Үүнд:

1. 1-р бүлэг. Дасгал 3-т боловсруулсан “Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн

шийдвэрийн төслийг үнэлсэн үнэлгээнд тулгуурлан шийдвэрийн төсөлд өгөх санал бэлтгэж, үндэслэлээ тайлбарлана.

2. 2-р бүлэг. Дасгал 3-т боловсруулсан “Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлсэн үнэлгээнд тулгуурлан шийдвэрийн төсөлд өгөх санал бэлтгэж, үндэслэлээ тайлбарлана.
3. 3-р бүлэг. Дасгал 3-т боловсруулсан “Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлсэн үнэлгээнд тулгуурлан шийдвэрийн төсөлд өгөх санал бэлтгэж, үндэслэлээ тайлбарлана.
4. 4-р бүлэг. Дасгал 3-т боловсруулсан “Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт”-ээр өгөгдсөн шийдвэрийн төслийг үнэлсэн үнэлгээнд тулгуурлан шийдвэрийн төсөлд өгөх санал бэлтгэж, үндэслэлээ тайлбарлана.

Бүлгийн ажлын үр дүнг нэг гишүүн танилцуулах ба танилцуулгын хүрээнд асуулт тавьж, харилцан ярилцах, санал, туршлага солилцох боломжтой байна.

Багшид өгөх зөвлөмж:

Багш шийдвэрийн төсөлд санал өгөх дасгал ажлын удирдамжийг бүлэг тус бүрт өгч заавар өгнө.

Бүлгүүд өгөгдсөн даалгавар дээр 5 минут ажиллана. Бүлгийн нэг гишүүн тухайн бүлгийн хийсэн ажлыг 2 минутанд багтаан танилцуулна. Багш бүлгийн танилцуулгыг дүгнэх тэмдэглэл хөтлөнө.

Багш бүлгийн танилцуулгыг дүгнэсэн тэмдэглэл болон урьдчилан боловсруулсан шийдвэрийн төсөлд өгөх саналын танилцуулгад тулгуурлан бүлэг тус бүрт зөвлөмж өгнө.

1.5. Багшийн дүгнэлт

ИТХ-ын төлөөлөгч нь ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх, үндэслэлтэй санал боловсруулахын тулд

- Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлагыг тодорхойлох
- Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах
- Боловсруулсан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу шийдвэрийн төслийг үнэлэх
- Шийдвэрийн төслийг үнэлсэн үнэлгээнд тулгуурлан шийдвэрийн төсөлд санал өгөх зэрэг ажилбаруудыг хийж гүйцэтгэнэ.

ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төслийн төрлөөс шалтгаалан шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага нь харилцан адилгүй байдаг. Өөрөөр хэлбэл ИТХ-аар

хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөл нь бодлогын баримт бичиг, нийтээр дагаж мөрдөх хэм хэмжээний акт, төлөвлөгөө, тайлан гэх мэт ямар шийдвэрийн төсөл вэ? гэдгээс хамааран тавигдах шаардлага нь харилцан адилгүй байна. Иймд ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төсөлд үнэлгээ өгөхдөө нэг тэргүүнд хийх ажилбар нь тухайн хэлэлцэгдэж буй шийдвэрийн төсөлд эрх зүйн болон боловсруулалтын хүрээнд ямар ерөнхий болон тусгай шаардлага тавигдаж байгааг холбогдох баримт бичгээс шүүж гаргах явдал юм.

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг бодитой үнэлэхэд хамгийн чухал нь шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийг сайн боловсруулах ажилбар гэдгийг анхаарах хэрэгтэй.

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сайн боловсруулсан тохиолдолд шийдвэрийн төслийг үнэлэх болон шийдвэрийн төсөлд санал өгөх ажилбаруудыг хийхэд илүү хялбар байх ба үнэлгээ болон санал нь илүү бодитой байх болно.

Ашигласан болон уншиж судлах эх сурвалж

- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль /2015 он/
- Захиргааны ерөнхий хууль /2015 он/
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журам /ЗГ-ын 2016 оны 249-р тогтоол/
- Бямбасүрэн, Я., Доржсүрэн, П. (2006). *Төрийн бодлого*. Улаанбаатар.
- Доржсүрэн, П. (2007). Бодлого судлалын үүсэл хөгжил, үндсэн ойлголт. Бодлогын шинжилгээний төв. *Бодлогын шинжилгээ I: эрдэм шинжилгээний бичиг, боть: I*. (хх.8-16) Улаанбаатар.
- Дэлгэрцогт, Д., Хулдорж, Б., Доржсүрэн, П. (2000). *Төрийн албан хаагчдад зориулсан сургалтын материал: Бодлого боловсруулалт, стратеги төлөвлөлт*. Улаанбаатар.
- Жон Юл ли., Чад Андерсон. (2012). *Төрийн бодлого*. Улаанбаатар.
- Жон Юл ли., Чад Андерсон. (2010). *Бодлогын шинжилгээ*. Улаанбаатар.
- Манлайбаатар, З., (2009). Төрийн бодлого, түүнийг боловсруулах үйл явц. Нарантуяа, Ч., Манлайбаатар, З., (Ред). *Шинэ институцийн эдийн засаг*, (хх.235-243). Улаанбаатар.
- Энхбайгаль, Б. (2014, 9 дүгээр сарын 24). *Ухаалаг төр ба судалгаанд суурилсан бодлого*. <http://ndi.gov.mn/content/167>
- Янг, Е., Квин, Л. (2003). *Үр нөлөө бүхий бодлогын баримт бичиг боловсруулах нь*. Улаанбаатар: МННХ

Хавсралт 1.

**ДАСГАЛ 1. ШИЙДВЭРИЙН ТӨСӨЛД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГЫГ
ТОДРУУЛАХ ДАСГАЛ АЖЛЫН УДИРДАМЖ**

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулав.

Төлөөлөгч та ИТХ-аар хэлэлцэж буй шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарт дүн шинжилгээ хийж уг шийдвэрийн төсөлд санал өгөх, шийдвэрийн төслийг дэмжих эсэх шийдвэр гаргахдаа ямар үзүүлэлтүүдийг ашигладаг вэ?

Аргачлал:

- Та өгөгдсөн цаасан дээр хамгийн чухал гэсэн 2-3 үзүүлэлтийг сонгон, түүнийгээ үг эсвэл холбоо үгээр товч, тодорхой бичнэ үү.
- Нэг цаасан дээр нэг санаа тэмдэглэнэ үү.
- Санаагаа харагдахуйцаар томоор бичнэ үү.

Хавсралт 2а.

**ДАСГАЛ 2. БҮЛГИЙН АЖИЛ: ШИЙДВЭРИЙН ТӨСЛИЙН
БОЛОВСРУУЛАЛТЫН ЧАНАРЫГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ
БОЛОВСРУУЛАХ ДАСГАЛ АЖЛЫН УДИРДАМЖ**

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулав.

Нэгдүгээр бүлгийн гүйцэтгэх даалгавар:

Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана уу.

Өгөгдөл:

Засгийн газрын 2016 оны 249 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ
БОЛОВСРУУЛАХ НИЙТЛЭГ ЖУРАМ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

9.3. “нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ” гэж асуудлын шалтгаан, үр нөлөөг тоон болон чанарын мэдээлэлд үндэслэн хамрах хүрээний хамт тодорхойлсон бодлогын хувилбар боловсруулахад ашиглах судалгааг;

Дөрөв. Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ

20. Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийхдээ тухайн бодлогын баримт бичигт тусган шийдвэрлэх эдийн засаг, нийгэм, эсхүл тодорхой зорилтот бүлэгт урт, дунд хугацаанд тулгамдаж байгаа зайлшгүй шийдвэрлэх хүндрэл, бэрхшээлийг мэдэрч, асуудлыг судалж тодорхойлно. Энэхүү судалгаанд өмнө нь уг асуудлаар хэрэгжүүлсэн бодлогын хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тайлан, статистик судалгаа, түүвэр судалгаа, олон нийтийн зүгээс давтагдан гарч байгаа санал, шүүмжлэл зэргийг ашиглана.

21. Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийх ажилд тухайн асуудлаас хамааруулан холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллага, эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллага, мэргэжлийн холбоод, холбогдох бусад талуудыг оролцуулна.

22. Төслийн нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийх болон төслийг боловсруулах явцад тухайн асуудалтай холбоотой мэдээллийг бусад хүчин төгөлдөр бодлогын баримт бичиг, судалгаа, мэдээллээс иш татсан тохиолдолд бодлогын баримт бичиг болон судалгаа, мэдээллийн эх сурвалжийг заана.

23. Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ нь тухайн асуудлаар хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах үндэслэл, шаардлагыг гаргасан тулгамдсан асуудлыг мэдэрч тодорхойлсон баримт бичиг байна.

Ажлын хүснэгт:

№	Хэмжих үзүүлэлт	Хэмжих нэгж		Үндэслэл
		Оноо	Хувь	
1.				
2.				
3.				
4.				

Хавсралт 2b.

**ДАСГАЛ 2. БҮЛГИЙН АЖИЛ: ШИЙДВЭРИЙН ТӨСЛИЙН
БОЛОВСРУУЛАЛТЫН ЧАНАРЫГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ
БОЛОВСРУУЛАХ ДАСГАЛ АЖЛЫН УДИРДАМЖ**

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулав.

Хоёрдугаар бүлгийн гүйцэтгэх даалгавар:

Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана уу.

Өгөгдөл:

Засгийн газрын 2016 оны 249 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ
БОЛОВСРУУЛАХ НИЙТЛЭГ ЖУРАМ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

9.12. “нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ” гэж бодлогыг хэрэгжүүлснээр эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, байгаль орчин, аливаа байгууллагын бүтэц, үйл ажиллагаа, эрх зүйн орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаарх судалгааг;

Тав. Нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ

24. Нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээг төсөл санаачлан боловсруулж байгаа захиргааны байгууллага хариуцан гүйцэтгэж, уг үнэлгээний дүгнэлтийг төсөлд тусгасан байна.

25. Эдийн засаг, нийгэм, эсхүл тодорхой зорилтот бүлэгт урт, дунд хугацаанд тулгамдаж байгаа зайлшгүй шийдвэрлэх шаардлагатай ажил, үйлчилгээтэй холбоотой асуудлын эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчин болон санхүүгийн салбарт үзүүлэх эерэг болон сөрөг нөлөө нь их гэж үзсэн тохиолдолд нөлөөллийн үнэлгээг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж болно.

26. Нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээг өмнө хийсэн судалгаа, үнэлгээ, албан ёсны тоон болон чанарын мэдээлэлд үндэслэн хийнэ.

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журмын 4 дүгээр хавсралтыг хавсаргав.

Ажлын хүснэгт:

№	Хэмжих үзүүлэлт	Хэмжих нэгж		Үндэслэл
		Оноо	Хувь	
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журмын 4 дүгээр хавсралт

БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙН НӨЛӨӨЛЛИЙН УРЬДЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ

А. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр эдийн засгийн хөгжил, захиргааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөөлөл	
1. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр нөлөө үзүүлэх зорилтот бүлэг болон бусад бүлэг	Бодлогыг хэрэгжүүлснээр хууль ёсны эрх ашиг, санхүүгийн боломж, өнөөгийн нөхцөл байдалд нь шууд болон шууд бусаар нөлөөлж байгаа нийгмийн зорилтот бүлгийг тодорхойлно. Зорилтот бүлэг гэж бүлэг хувь хүмүүс, нийгмийн бүлэг, хуулийн этгээд (Засгийн газрын болон орон нутгийн удирдлагын байгууллага, түүний ажилчид) зэрэг тухайн бодлогыг хэрэгжүүлснээр эерэг болон сөрөг нөлөө хүртэх бүлгийг хэлнэ.
2. Эдийн засгийн хөгжил болон захиргааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөө	1. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлалын шалгуур үзүүлэлтэд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлох 2. Захиргааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөөллийг урьдчилан тооцоолох: 2.1. захиргааны үйл ажиллагааны нөлөө хэвээр үлдэж байгаа бол бодлогын хэрэгжилт, авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ нь зорилтот бүлгийн эрх ашиг, хариуцлагыг хөндөхгүй гэдгийг тодорхойлон бичих; 2.2. захиргааны үйл ажиллагааны нөлөө буурч байгаа бол бодлогын хэрэгжилт, авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээнээс үр шим хүртэж байгаа нийгмийн бүлэг, байгууллага, аж ахуй, салбарыг тодорхойлон бичих; 2.3. захиргааны үйл ажиллагааны нөлөө нэмэгдэж байгаа бол бодлогын хэрэгжилт, авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ нь нийгмийн ямар бүлэг, байгууллага, аж ахуй, салбарт үзүүлж байгаа ямар гол өөрчлөлтүүд бий болж байгааг тодорхойлон бичих.
3. Бусад мэдээлэл	Энэхүү нөлөөллийн үнэлгээний “А”-гийн 1, 2 дахь хэсэгт дурдаагүй эдийн засгийн хөгжилд үзүүлэх нөлөөллийн талаар энд бичиж болно.
Б. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн нийгмийн хөгжилд үзүүлэх нөлөөлөл	
1. Бодлогын баримт бичгийн төсөл нь хэд хэдэн нийгмийн бүлэгт нөлөө үзүүлэхээр байгаа бол тус бүрээр нь тодорхойлно. Мэдээлэл нь тодорхой бүлэгт үзүүлэх нөлөөллийн хэмжээ, нөлөөлөх магадлал, үр дүнгийн талаар байна. Асуудал болон бодлогын хувилбарууд аль бүлэгт хамааралтай болохыг тодорхойлно. Тухайлбал, орон нутгийн захиргааны байгууллага, Засгийн газар, жижиг, дунд, том бизнес эрхлэгчид, импортлогчид, экспортлогчид, дотоодын зах зээлд бүтээгдэхүүн ханган нийлүүлэгчид, хэрэглэгчид, газар зүйн бүсүүд, нийгмийн бүлгүүд байна. Нийгэмд үзүүлэх нөлөөлөл нь шилжилтийн байх, эсхүл урт хугацааны байх гэдгийг тодорхойлно. Түүнчлэн нийгэмд үзүүлэх нөлөөлөлд ямар эрсдэл учирч болох, түүнийг хэрхэн даван туулах талаар мэдээлсэн байна. 2. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр ямар нөлөө үзүүлэхийг дараах байдлаар тодорхойлсон байна: 2.1. хүмүүсийн амьдралын хэв маягт үзүүлэх нөлөөний талаар; 2.2. хүмүүсийн соёлд ямар нөлөө үзүүлэх (хамтын итгэл, зан үйл, үнэт зүйл, соёл гэх мэт); 2.3. хүмүүсийн амьдардаг суурин болон нийгмийн бүлэгт ямар нөлөө үзүүлэх (уялдаа, тогтвортой байдал, шинж чанар, үйлчилгээ, байгууламж); 2.4. хүрээлэн буй орчинд ямар нөлөө үзүүлэх (хүмүүсийн хэрэглэдэг ус, амьсгалдаг	

агаарын чанар, хүнсний бүтээгдэхүүний чанар, олдоц, аюул, эрсдэлийн түвшин, тоос, дуу чимээний хэмжээ, ариун цэврийн байгууламжийн хангамж, байгууламжийн аюулгүй байдал, нөөцөөс хүртэх боломж, нөөцөд хяналт тавих боломж).	
3. Бусад мэдээлэл	Энэхүү нөлөөллийн үнэлгээний “Б”-гийн 1, 2 дахь хэсэгт дурдаагүй нийгмийн хөгжилд үзүүлэх нөлөөллийн талаар энд бичиж болно.
В. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр дагаж мөрдөж байгаа хууль тогтоомж болон эрх зүйн тогтолцоонд үзүүлэх нөлөө	
1. Бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хууль, эрх зүйн акт	Тухайн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай Улсын Их Хурлаар батлагдах, эсхүл нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль тогтоомж, дүрэм, журам, тэдгээрийн хэрэгцээ, шаардлага, агуулгын талаар жагсаан бичнэ.
2. Хариуцах байгууллага	Энэхүү нөлөөллийн үнэлгээний “В”-д дурдсан хууль, эрх зүйн актад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах ажлыг хариуцсан байгууллагын талаарх мэдээллийг энд бичнэ.
Г. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр одоогийн байдлаар үйл ажиллагаа явуулж байгаа байгууллагын (институцийн) тогтолцоонд үзүүлэх нөлөө	
1. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэхэд оролцох байгууллагууд	Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцох эрх бүхий бүх байгууллага, хуулийн этгээдийг тодорхойлж, хэрэгжилтийн аль үе шатанд оролцох талаар бичнэ.
2. Төрийн удирдлагын үйл ажиллагаа, бүтцэд үзүүлэх нөлөө (шинээр бүтэц бий болох, өнөөгийн институцийг татан буулгах, эсхүл бүтцийг өөрчлөн байгуулах)	1. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэхэд шинээр байгууллага бий болгох шаардлагатай тохиолдолд одоо байгаа байгууллагын бүтцээр бодлогыг хэрэгжүүлж болохгүй байгаа шалтгааныг бичнэ. 2. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэх явцад аливаа нэгэн байгууллагыг татан буулгах шаардлагатай тохиолдолд цаашид энэхүү байгууллагын чиг үүргийг хэрхэн үргэлжлүүлэх талаар тайлбарлан бичнэ. 3. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн явцад аливаа нэгэн байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалтыг шинэчлэх шаардлагатай тохиолдолд тус байгууллагын чиг үүрэг хэрхэн өөрчлөгдөх, тодорхой чиг үүргийг тухайлбал, бүс, орон нутгийн байгууллага болон хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлж болохгүй талаар тайлбарлан бичнэ. 4. Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх боломжийг судалж бичнэ. 5. Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны үр дүнд хэрэгжүүлэх боломжийг судалж бичнэ.
3. Хүний нөөцөд үзүүлэх нөлөө	Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий байгууллагын хүний нөөц, чадавхид өөрчлөлт оруулахгүйгээр бодлогыг хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх талаар бичнэ.

Хавсралт 2с.

**ДАСГАЛ 2. БҮЛГИЙН АЖИЛ: ШИЙДВЭРИЙН ТӨСЛИЙН
БОЛОВСРУУЛАЛТЫН ЧАНАРЫГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ
БОЛОВСРУУЛАХ ДАСГАЛ АЖЛЫН УДИРДАМЖ**

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулав.

Гуравдугаар бүлгийн гүйцэтгэх даалгавар:

Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана уу.

Өгөгдөл:

Засгийн газрын 2016 оны 249 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ
БОЛОВСРУУЛАХ НИЙТЛЭГ ЖУРАМ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

9.9. “шалгуур үзүүлэлт” гэж хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн үе шат бүрт бий болох өөрчлөлтийг хэмжихээр төсөлд заасан чанарын болон тоон үзүүлэлтийг;

9.10. “суурь түвшин” гэж төслийг боловсруулах үеийн шалгуур үзүүлэлтийн чанарын болон тоон утгыг;

9.11. “зорилтот түвшин” гэж бодлогыг хэрэгжүүлэх явцад болон хэрэгжиж дуусахад хүрэхээр хүлээгдэж байгаа өөрчлөлтийг төсөлд тодорхойлсон шалгуур үзүүлэлтийн чанарын болон тоон утгыг;

Шалгуур үзүүлэлтэд тавигдах шаардлага:

- ☐ **Шууд** /Шалгуур үзүүлэлт нь хэмжих гэж буй үр дүнг аль болох шууд хэмжихүйц байх ёстой. Шууд хэмжих боломжгүй бол 1-2 орлох шалгуур үзүүлэлтийг хэрэглэх/
- ☐ **Энгийн** /хэмжиж буй зүйлийн талаар аливаа хоёрдмол санаа байхгүй байх/
- ☐ **Хангалттай** /Тухайн хэмжих гэж буй үр дүнг бүрэн хэмжих боломтой тооны шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах/
- ☐ **Тоогоор илэрхийлэгдэх** /Шалгуур үзүүлэлт нь тоон шалгуур үзүүлэлт байх. Тоогоор илэрхийлэх боломжгүй тохиолдолд тоо руу хөрвүүлэх боломжийг эрэлхийлэх. Боломжгүй тохиолдолд чанарын шалгуур үзүүлэлт боловсруулах /
- ☐ **Ангилгдах** - БОЛОМЖТОЙ БОЛ АНГИЛСАН БАЙХ /Олон шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан тохиолдолд ангилах. Ангилсан тоо баримт, мэдээлэл нь тухайн бүлгийг хамрах, ингэснээр үр дүн гарах эсэхийг тооцоолоход хэрэгтэй/
- ☐ **Бодитой байх** /Тоо баримт мэдээллийг цаг хугацаанд нь, боломжийн үнээр олж авах нь чухал/.
- ☐ **Найдвартай** /шийдвэр гаргагчдад энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр хангалттай, чанартай тоо баримт мэдээллийг өгөх боломж байна уу гэдгийг анхаарна./

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журмын 5 дугаар хавсралтыг хавсаргав.

Ажлын хүснэгт:

№	Хэмжих үзүүлэлт	Хэмжих нэгж		Үндэслэл
		Оноо	Хувь	
1.				

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журмын 5 дугаар хавсралт

ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮСНЭГТ

№	Бодлогын баримт бичгийн бүлэг/заалт	Зорилт	Шалгуур үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Суурь түвшин		Зорилтот түвшин		Мэдээллийн эх сурвалж	Хэрэгжүүлэх байгууллагууд*
					Он	Үзүүлэлт	Он	Үзүүлэлт		
1. Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлалын зорилт, шалгуур үзүүлэлт (он/зорилтот түвшин)										
(энэ хэсэгт зөвхөн Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдсан шалгуур үзүүлэлтүүдийг тусгана)										
1										
2										
3										
...										
2. Бодлогын баримт бичгийн үр дүнг үнэлэх бусад шалгуур үзүүлэлтүүд										
1										
2										
3										
...										

*-хэрэгжүүлэх байгууллагуудыг хэрэгжилтийг хангах хариуцлагын эрэмбээр жагсаана.

Хавсралт 2d.

**ДАСГАЛ 2. БҮЛГИЙН АЖИЛ: ШИЙДВЭРИЙН ТӨСЛИЙН
БОЛОВСРУУЛАЛТЫН ЧАНАРЫГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ
БОЛОВСРУУЛАХ ДАСГАЛ АЖЛЫН УДИРДАМЖ**

ИТХ-ын төлөөлөгчдөд зориулав.

Дөрөвдүгээр бүлгийн гүйцэтгэх даалгавар:

Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.

Өгөгдөл:

Засгийн газрын 2016 оны 249 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ
БОЛОВСРУУЛАХ НИЙТЛЭГ ЖУРАМ**

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журмын 6 дугаар хавсралтыг хавсаргав.

Ажлын хүснэгт:

№	Хэмжих үзүүлэлт	Хэмжих нэгж		Үндэслэл
		Оноо	Хувь	
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журмын 6 дугаар хавсралт

ТӨРӨӨС БАРИМТЛАХ БОДЛОГО, ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗАГВАР

Зорилго		Бодлого, хөтөлбөрийн зорилго				
Үр нөлөө (үр нөлөөний шалгуур үзүүлэлт)		Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан үр нөлөөг бичнэ. Түүнчлэн хэрэгжилтийн үр дүнг үнэлэхэд ашиглах үр нөлөөний шалгуур үзүүлэлтийг бичнэ.				
1. Үйл ажиллагааны чиглэл		Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан болон шинэ үйл ажиллагааны чиглэл				
№	Үйл ажиллагаа	Бүтээгдэхүүн	Шалгуур үзүүлэлт	Хэрэгжилтийг хариуцах байгууллага	Хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага	Хэрэгжих хугацаа
Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан зорилт 1						
Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан зорилт 2						
2. Үйл ажиллагааны чиглэл		Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан болон шинэ үйл ажиллагааны чиглэл				
№	Үйл ажиллагаа	Бүтээгдэхүүн	Шалгуур үзүүлэлт	Хэрэгжилтийг хариуцах байгууллага	Хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага	Хэрэгжих хугацаа
Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан зорилт 1						

- Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага
- Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт
- Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь
- Шийдвэрийн төсөлд санал өгөх нь

УДИРЛААГЫН
АКАДЕМИ

Нэг. Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

3

УДИРЛААГЫН
АКАДЕМИ

Дасгал 1. Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлагыг тодруулах дасгал

Төлөөлөгч та ИТХ-аар хэлэлцээж буй шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарт дүн шинжилгээ хийж уг шийдвэрийн төсөлд санал өгөх, шийдвэрийн төслийг дэмжих эсэх шийдвэр гаргахдаа ямар үзүүлэлтүүдийг ашигладаг вэ?

- Та өгөгдсөн цаасан дээр хамгийн чухал гэсэн 2-3 үзүүлэлтийг сонгон, түүнийгээ үг эсвэл холбоо үгээр товч, тодорхой бичнэ үү.
- Нэг цаасан дээр нэг санаа тэмдэглэнэ үү.
- Санаагаа харагдахуйцаар томоор бичнэ үү.

2/27/2018

4

Шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийхэд анхаарах зүйлс

- Шийдвэрийн төслийн төрөл, үндсэн ойлголт
- Шийдвэрийн төсөлд тавигдах эрх зүйн болон боловсруулалтын ерөнхий шаардлага
- Шийдвэрийн төсөлд тавигдах эрх зүйн болон боловсруулалтын тусгай шаардлага
- Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын судалгаа, мэдээлэл
- Шийдвэрийн төслийг боловсруулах дараалал, түүний дагуу хийгдсэн ажлын талаарх мэдээлэл
- Шийдвэрийн төслийн бүтэц, агуулга
- Шийдвэрийн төсөлд хавсаргах баримт бичгийн бүрдэл

Эрх зүйн орчин

- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль /2015 он/
- Захиргааны ерөнхий хууль /2015 он/
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журам /ЗГ-ын 2016 оны 249-р тогтоол/
- Бусад

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтөд баримтлах зарчим:

- Үндэсний язгуур эрх ашигт нийцсэн байх;
- Нэгдмэл, цогц, харилцан уялдаатай байх;
- Төрийн бодлогын залгамж чанарыг хадгалсан байх;
- Судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн байх;
- Нөөц бололцоонд үндэслэсэн байх;
- Ил тод, нээлттэй байх;
- Олон нийтийн оролцоог хангасан байх.

2/27/2018

7

Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төрөл:

- Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлал
- Төрөөс баримтлах бодлого; _____
- Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого; _____
- **Аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт;** _____
- Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр; _____
- **Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр;** _____
- Үндэсний хөтөлбөр болон **дэд хөтөлбөр;** _____
- Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр. _____
- Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл; _____
- **Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл;** _____
- Үндсэн чиглэлд нийцүүлэн боловсруулсан улсын болон орон нутгийн төсөв. _____

 Урт хугацааны
буюу 15-20 жил

 Дунд хугацааны
буюу 8-10 жил

 Дунд хугацааны
буюу 3-5 жил

 Богино
хугацааны
буюу нэг жил

2/27/2018

8

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

“Аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт” гэж бүсчилсэн хөгжлийн бодлогод суурилсан, орон нутгийн онцлогийг харгалзан, байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангасан эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх зорилго, зорилтыг тодорхойлсон баримт бичгийг;

“Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр” гэж бүсчилсэн хөгжлийн бодлого болон аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилтод суурилсан, орон нутгийн сонгуулиар олонх суудал авсан улс төрийн нам, улс төрийн намуудын эвслийн мөрийн хөтөлбөрийг тусгасан, орон нутгийн хөгжлийн дунд хугацааны зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон баримт бичгийг;

“Дэд хөтөлбөр” гэж Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилгыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг тодорхойлсон баримт бичгийг;

“Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл” гэж Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, дэд хөтөлбөрийн хүрээнд тухайн жилд дэвшүүлсэн зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлсон баримт бичгийг;

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр нь бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилттой уялдсан байх ба тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн дунд хугацааны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлогын чиглэл, түүнд хүрэх зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, төсөв, санхүүгийн эх үүсвэр, шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлсон байна.

Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, дэд хөтөлбөрт үндэслэн тухайн жилд эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх чиглэлээр дэвшүүлсэн зорилт, арга хэмжээ, хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлт, хариуцах байгууллага, төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэрийг тодорхойлсон байна.

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг боловсруулах дараалал:

- Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах үндэслэл, тулгамдаж байгаа асуудал, бэрхшээлийн цар хүрээг тодорхойлох, холбогдох тоон болон чанарын мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх;
- Асуудлыг шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлж, гарах үр дүн, үр нөлөөг эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн загвар, төсөөлөлд үндэслэн бодлогын хувилбарыг боловсруулах;
- Бодлогын хувилбарыг шалгуурын дагуу үнэлж, оновчтой хувилбарыг сонгох;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийг оновчтой бодлогын хувилбарт үндэслэн зорилго, зорилт, хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлт, хэрэгжүүлэх арга зам, үе шат, түүнд шаардлагатай нөөцийг нарийвчлан төлөвлөж боловсруулах.

2/27/2018

11

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төсөл боловсруулах төлөвлөгөө: /Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах нийтлэг журам/

- Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийх;
- Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээнд үндэслэн хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилтыг тодорхойлох;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэх бодлогын хувилбаруудыг боловсруулах;
- Бодлогын хувилбаруудад нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийх;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийг боловсруулах;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийн талаар олон нийтийн дунд хэлэлцүүлэг зохион байгуулах.

2/27/2018

12

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төсөлд зөвшөөрөл авах:

/ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ БОЛОВСРУУЛАХ НИЙТЛЭГ ЖУРАМ/

- Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийн зорилго, зорилтын уялдаа /1 дүгээр хавсралт/;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн хувилбар бүрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгийн хэмжээ, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн төсөөлөл тооцоо /2 дугаар хавсралт/ Төслийг нийтээр хэлэлцүүлсэн хэлэлцүүлгийн явцад гарсан саналуудыг багцалсан товъёог /3 дугаар хавсралт/;
- Нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ, түүгээр бодлогын хувилбаруудыг харьцуулан үнэлсэн тухай товч мэдээлэл /4 дүгээр хавсралт/;
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн шалгуур үзүүлэлт /5 дугаар хавсралт/;
- Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө /6 дугаар хавсралт/.

2/27/2018

13

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

- Тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлсон байдал;
  - Асуудлын цар хүрээг тодорхойлсон байдал;
  - Шийдвэрийн төсөл боловсруулах үндэслэл тодорхойлсон байдал;
  - Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийсэн байдал;
- Асуудлыг шийдвэрлэх арга зам, хувилбар боловсруулсан байдал;
  - Хувилбарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулсан байдал;
  - Бодлогын хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээг хийсэн байдал;
- Шийдвэрийн зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнг тодорхойлсон байдал;
  - Суурь болон зорилтот түвшин, он тодорхойлсон байдал;
  - Зорилго, зорилтын уялдааг хангасан байдал;

2/27/2018

14

Шийдвэрийн төсөлд тавигдах шаардлага

- Хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан байдал;
- Төслийг хэрэгжүүлэх хүний нөөц, чадавхийг тооцсон байдал;
- Төсөв, санхүүгийн тооцоо, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлсон байдал;
- Үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан байдал;
- Хариуцах эзэн, байгууллагыг тодорхойлсон байдал
- Зорилго, зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, үе шатыг тодорхойлсон байдал;
- Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал;
- Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө боловсруулсан байдал;

2/27/2018

15

УДИРЛААГЫН
АКАДЕМИ

Хоёр. Шийдвэрийн
төслийн боловсруулалтын
чанарыг үнэлэх шалгуур
үзүүлэлт

16

Шийдвэрийн төсөлд дүн шинжилгээ хийх хүрээ:

- Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон уу?
- Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан уу?
- Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн үү?
- Боловсруулалтад оролцогч талуудын оролцоог хангаж ажилласан уу?
- Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан уу?
- Эрх зүйн үндэстэй юу?
- Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломжтой юу?
- Нийгэм, соёлын боломж бүрдсэн/бүрдүүлсэн үү?
- Хэрэгжүүлэх чадавхи бүрдсэн/бүрдүүлсэн үү?
- Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан уу?
- Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан уу?

17

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг
үнэлэх шалгуур үзүүлэлт гэдэг нь аливаа бодлого,
хөтөлбөр, төслийн боловсруулалтын чанарыг
тодорхойлох хэмжүүр юм.

2/27/2018

18

Шалгуур үзүүлэлтэд тавигдах шаардлага:

- ❑ **Шууд** /Шалгуур үзүүлэлт нь хэмжих гэж буй үр дүнг аль болох шууд хэмжихүйц байх ёстой. Шууд хэмжих боломжгүй бол 1-2 орлох шалгуур үзүүлэлтийг хэрэглэх/
- ❑ **Энгийн** /хэмжиж буй зүйлийн талаар аливаа хоёрдмол санаа байхгүй байх/
- ❑ **Хангалттай** /Тухайн хэмжих гэж буй үр дүнг бүрэн хэмжих боломтой тооны шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах/
- ❑ **Тоогоор илэрхийлэгдэх** /Шалгуур үзүүлэлт нь тоон шалгуур үзүүлэлт байх. Тоогоор илэрхийлэх боломжгүй тохиолдолд тоо руу хөрвүүлэх боломжийг эрэлхийлэх. Боломжгүй тохиолдолд чанарын шалгуур үзүүлэлт боловсруулах /
- ❑ **Ангилгдах** - БОЛОМЖТОЙ БОЛ АНГИЛСАН БАЙХ /Олон шалгуур үзүүлэлт боловсруулсан тохиолдолд ангилах. Ангилсан тоо баримт, мэдээлэл нь тухайн бүлгийг хамрах, ингэснээр үр дүн гарах эсэхийг тооцоолоход хэрэгтэй/
- ❑ **Бодитой байх** /Тоо баримт мэдээллийг цаг хугацаанд нь, боломжийн үнээр олж авах нь чухал/.
- ❑ **Найдвартай** /шийдвэр гаргагчдад энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр хангалттай, чанартай тоо баримт мэдээллийг өгөх боломж байна уу гэдгийг анхаарна./

19

Судалгаанд өргөн хэрэглэгддэг хамгийн хялбар тоон систем нь шкал юм.

- Шкал гэдэг нь чанарыг тоогоор илэрхийлэх зорилго бүхий, тухайн объект, субъект, төлөв байдлын тоон хэмжигдэхүүн
- Шкал нь ихэвчлэн нэг хэмжигдэхүүнтэй байдаг бөгөөд зөвхөн тухайн шинж чанар юмс үзэгдэлд хэр зэрэг илэрч байгааг хэмжих зориулалттай
- Шкалыг ихэвчлэн үзүүлэлтийн утга буюу онооны нийлбэрийг гаргах замаар бий болгодог бөгөөд ойлгоход хялбар дөхөм байдаг

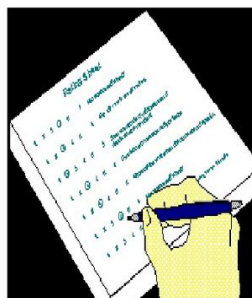
2/27/2018

20

Лайкертийн шкал:

Лайкертийн шкал нь аливаа зүйлийг өөр хооронд нь харьцуулахгүйгээр тусгаарлан дүгнэдэг арга /техник/ бөгөөд тодорхой нэг байдлыг илэрхийлдэг

Лайкертийн шкалаар ихэвчлэн 5 түвшинд үнэлдэг ч зарим тохиолдолд 5-9 хүртэл түвшинд ангилдаг тохиолдол байдаг.

- 5 – Маш сайн
- 4 - Сайн
- 3 - Дунд зэрэг
- 2 – Муу
- 1 - Маш муу

2/27/2018

21

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн төрөл:

- ❖ Ерөнхий (тийм/үгүй эсвэл Лайкертийн шкалаар)
- ❖ Нарийвчилсан (үзүүлэлт тус бүрээр нарийвчилан гаргах)

2/27/2018

22

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

Шийдвэрийн төслийг үнэлэх ерөнхий шалгуур үзүүлэлт:

Хэмжих үзүүлэлт	Оноо	Хувь
Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал	1-5	а%
Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан байдал	1-5	б%
Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	1-5	в%
Боловсруулалтад оролцогч талуудыг оролцоог хангаж ажилласан байдал	1-5	г%
Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан байдал	1-5	д%
Эрх зүйн үндэсийг тодорхойлсон байдал	1-5	е%
Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломж	1-5	ё%
Нийгэм, соёлын боломж	1-5	ж%
Хэрэгжүүлэх чадавхи	1-5	з%
Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал	1-5	л%
Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан байдал	1-5	м%
НИЙТ	55	100%

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нарийвчилсан шалгуур үзүүлэлт:

Зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарыг
хэмжих шалгуур үзүүлэлт

Уялдаа:

- ❖ Бодлогын баримт бичгийн төрөл хоорондын уялдаа /босоо/
- ❖ Бодлогын баримт бичгийн төрөл доторхи уялдаа /хэвтээ/
- ❖ Бодлогын баримт бичгийн доторхи уялдаа /дотоод/

Зорилго, зорилтын уялдааг хэмжих шалгуур үзүүлэлт:

Хэмжих үзүүлэлт	Оноо	Хувь
Бодлогын зорилго, зорилт нь дээд түвшний /урт болон дунд хугацааны/ бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал	1-5	а%
Бодлогын зорилго, зорилт нь ижил түвшний бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал	1-5	б%
Бодлогын зорилго, зорилт нь хоорондоо нийцсэн /уялдсан/байдал	1-5	в%
НИЙТ	15	100%

2/27/2018

25

Зорилго, зорилтын боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт - Томъёололд тавигдах шаардлага:

Create S.M.A.R.T. Goals

2/27/2018

26

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

Зорилго, зорилтын томъёоллыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт:

Хэмжих үзүүлэлт		Оноо	Хувь
Тодорхой	Зорилгын томъёолол ойлгомжтой /нэгдмэл, хоёрдмол утгагүй / эсэх	1-5	а%
Хэмжиг-дэхүйц	Зорилго, зорилтондоо хүрсэн эсэхийг хэмжих боломжтой эсэх	1-5	б%
Хүрч болохуйц	Зорилго, зорилтонд хүрэх арга зам нь тодорхой, хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх	1-5	в%
Бодитой	Нөөц, чадавхитай уялдсан эсэх	1-5	г%
Цаг хугацаатай	- Хугацааны хязгаар тогтоосон эсэх -Хугацаа нь үр дүнг бий болгоход хангалттай эсэх	1-5	д%
НИЙТ		25	100%

Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

Дасгал 2. Бүлгийн ажил: Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт боловсруулах дасгал

Аргачлал: Оролцогчид ойролцоо тооны гишүүнтэй 4 бүлэгт хуваагдах ба бүлэг бүр дараах даалгаврыг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

1-р бүлэг. Нөхцөл байдлын дүн шинжилгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.

2-р бүлэг. Бодлогын /эсвэл тодорхой зорилго, зорилтын/ хувилбарын нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.

3-р бүлэг. Бодлогын /шийдвэрийн/ үр дүнг хэмжих шалгуур үзүүлэлтийн боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.

4-р бүлэг. Бодлогыг /шийдвэрийг/ хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний боловсруулалтын чанарыг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулж, үндэслэлээ тайлбарлана.

УДИРЛААГЫН
АКАДЕМИ

Гурав. Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь

29

УДИРЛААГЫН
АКАДЕМИ

Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь

Үе шат:

- ❖ Урьдчилан боловсруулсан асуулт, шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр оноо тавих, хувийг гаргах
- ❖ Өгсөн үнэлгээний утгыг хооронд нь нэмж дундаж утгыг гаргах
- ❖ Дундаж утганд тулгуурлан шийдвэрийн төслийг дэмжих эсэх шийдвэрийг гаргах
- ❖ Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарын үнэлгээнд тулгуурлан анхаарах асуудлуудын жагсаалт гаргах
- ❖ Шийдвэрийн төслийн боловсруулалтын чанарыг сайжруулах санал боловсруулахад шаардагдах нотолгоо, үндэслэлээ нарийвчлан тодорхойлох

30

Шийдвэрийн төсөлд өгөх ерөнхий үнэлгээ:

Хэмжих үзүүлэлт	Оноо	Хувь
Тулгамдсан асуудлыг зөв тодорхойлсон байдал	4	80%
Асуудлыг шийдвэрлэх альтернатив хувилбарыг боловсруулсан байдал	2	40%
Бодлогын зорилго, зорилтын уялдаа, нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байдал	5	100%
Боловсруулалтад оролцогч талуудыг оролцоог хангаж ажилласан байдал	3	60%
Төслийн агуулга, хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан байдал	4	80%
Эрх зүйн үндэсийг тодорхойлсон байдал	5	100%
Эдийн засгийн /төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэр/ боломж	2	40%
Нийгэм, соёлын боломж	3	60%
Хэрэгжүүлэх чадавхи	3	60%
Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргасан байдал	4	80%
Хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө гаргасан байдал	4	80%
НИЙТ	39	71%

Зорилго, зорилтын уялдааг хангасан байдалд өгөх үнэлгээ:

Хэмжих үзүүлэлт	Оноо	Хувь
Бодлогын зорилго, зорилт нь дээд түвшний /урт болон дунд хугацааны/ бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/ байдал	3	60%
Бодлогын зорилго, зорилт нь ижил түвшний бодлогын зорилго, зорилттой нийцсэн /уялдсан/байдал	2	40%
Бодлогын зорилго, зорилт нь хоорондоо нийцсэн /уялдсан/байдал	4	80%
НИЙТ	9	60%

Шийдвэрийн төслийг үнэлэх нь

Зорилго, зорилтын томъёололд өгөх үнэлгээ:

Хэмжих үзүүлэлт		Оноо	Хувь
Тодорхой	Зорилгын томъёолол ойлгомжтой /нэгдмэл, хоёрдмол утгагүй / эсэх	4	80%
Хэмжиг-дэхүйц	Зорилго, зорилтондоо хүрсэн эсэхийг хэмжих боломжтой эсэх	4	80%
Хүрч болохуйц	Зорилго, зорилтонд хүрэх арга зам нь тодорхой, хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх	3	60%
Бодитой	Нөөц, чадавхитай уялдсан эсэх	2	40%
Цаг хугацаатай	- Хугацааны хязгаар тогтоосон эсэх - Хугацаа нь үр дүнг бий болгоход хангалттай эсэх	3	60%
НИЙТ		16	64%

2/27/2018

33

УДИРЛААГЫН
АКАДЕМИ

Дөрөв. Шийдвэрийн төсөлд санал өгөх нь

34

Шийдвэрийн төсөлд өгөх саналын төрөл:

- Шийдвэрийг буцаах санал
- Зохих засвар өөрчлөлт оруулах санал
- Шийдвэрийг дэмжих санал

2/27/2018

35

Анхаарах зүйлс:

- ❖ Санал боловсруулахад шаардлага нэмэлт мэдээллийг цуглуулах
- ❖ Саналаа урьчилан боловсруулсан байх
- ❖ Санал давхцсан тохиолдолд өмнөх санал гаргасан төлөөлөгчтэй санал нийлж байгаа илэрхийлээд, нэмэлт тодотгол хийх
- ❖ Саналаа хуралдаанд танилцуулах цаг хугацааг оновчтой тооцох
- ❖ Саналаа товч, тодорхой болгон хураангуйлах
- ❖ Саналын үндэслэлийг тодорхой гаргах
- ❖ Саналаа баримт нотолгоонд тулгуурлан гаргах

2/27/2018

36

Шийдвэрийн төсөлд өгөх саналын үндэслэл, нотолгоо:

Саналын үндэслэл, нотолгоо гэдэг нь тулгамдсан асуудалд холбогдол бүхий хүмүүсийн одоогийн санаа бодолд нөлөөлж чадах мэдээлэл юм.

2/27/2018

37

Баярлалаа!

